

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1190>

Geliş Tarihi: 22.12.2017

Kabul Tarihi: 27.03.2018

GEÇ ORTAÇAĞ İSKANDİNAV TOPLUMUNDA EYALET KANUNLARINA GÖRE SUÇ VE CEZA

Pınar ÜLGEN*
Halil YAVAŞ**

Öz

Tarihte toplumların oluşumunda en önemli kurumlardan birisi hatta temeli diyebileceğimiz kurum, hukuk müessesesi olmuştur. Aynı kurum, İskandinav ülkelerinde de önem taşımaktaydı. Ayrıca bu bölgede Thing adı verilen meclisler de vardı. Bu meclisler adaleti daha iyi sağlayabilmek için geniş yetkilere sahipti. Bütün örfi uygulamaları derleyerek genel bir yasa haline getirmekteydiler. İskandinav toplumlarındaki bu şekillenme, IX.-XII. yüzyıllar arasında daha da artmıştır. Bu durum, sadece toplumun değil diğer kurumların da yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Bu değişim sırasında Avrupa'daki Roma ve Kilise kanunlarından da etkilenilmiştir. Ancak kanunların bazılarında pagan özelliklerin hala var olduğu da görülmektedir. Bu çalışmamızda ise bu sistemin işleyiş şekillerini, suçları ve uygulanan cezaları anlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Ortaçağ, Avrupa, İskandinav, Kanun, Suç, Ceza.*

The Crime And Punishment According To The State Laws In The Scandinavian Society In The Late Middle Age

Abstract

One of the most important institutions in the formation of societies and also that we can say a basic foundation is legal institution in the history. The same institution was also important in Scandinavian countries. There were also councils called "Thing" in

* Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih Bölümü.

** Doktora Öğrencisi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

this area. These councils had broad authorities to better. They compiled all the complicated practices into a general law. This formation in Scandinavian societies, IX.-XII. It has increased even more over the centuries. This situation has caused not only society but also other institutions to be reshaped. During this change he was also influenced by the Roman and Church laws in Europe. However, it appears that some of the laws still have pagan attributes. In this work, we will try to explain the functioning of this system, the crimes and the penalties applied.

Key Words: *Middle Ages, Europe, Scandinavian, Law, Crime, Penalty.*

A. EYALET KANUNLARI

Bilindiği üzere hukuk müessesesi, tüm toplumlarda çok önemli bir yere sahiptir. Ve hukuk müessesesinin temelinde şüphesiz yasama kurumu bulunmaktadır. Bu, tüm ülkelerde böyle olduğu gibi İskandinavya’da da aynıydı. Bu bölgede ayrıca çok erken tarihlerde günümüzdeline benzer niteliklerde, adına “Thing” denilen bir çeşit meclis bulunmaktaydı.¹ Bu meclisler, günümüzdeline göre çok daha geniş yetkilere sahiplerdi. Bunlar, var olan örfi uygulamaları derleyip genel bir yasa haline getirmelerinden dolayı yasa koyucu bir kimliğe sahip olmalarının yanı sıra aynı yasaları uygulayarak ayrıca yargı yetkisini de ellerinde bulundurmaktaydılar. Buna ilaveten kral veya seflerin seçimi ve bazı dini icraatlarından dolayı kısmen yürütme yetkisine de sahipti.² Thing’lerin İskandinavya’da ne kadar eski olduğu hususunda net bir bilgiye sahip değiliz. Ancak birçok araştırmacıya göre bu kurum, M.S. 500’lü yıllarda da var olan bir kurumdu.³ Bir diğer husus da bu meclislerin Viking Çağı İskandinavya’ında oldukça yaygın olmasıdır. Öyle ki bunlar, büyük küçük her toplulukta karşımıza çıkmaktadır. Ancak Thinglerin hepsinde yasama yetkisi bulunmazdı. Küçük çaptaki Thingler, genellikle var olan bir yasanın uygulayıcısı olan mahkeme veya danışma meclisi işlevi görmekteydi. “Althing” adı verilen daha genel nitelikteki meclisler ise Ortaçağ İskandinav hukuk metinlerinin oluştuğu kurumlardır. Bir Althing’e delege gönderen bölgelerin tamamına “kanun bölgesi” denilmektedir. Söz konusu kanun bölgeleri, Althing adlı bu meclislerin yapıldıkları yerler ile anılmaktadır. Bu yerlerin idari anlamda eyalete benzemeleri sebebiyle buralarda ortaya çıkan hukuk metinlerine de

¹ Holman, The A to Z of The Vikings, s. 265.

² Du Chaillu, Paul B. (1890). *Viking Ages I-II*. New York: Charles Scribner's Sons, vol I, s. 515.

³ Brink, Stefan. (2015). “Hukuk ve Toplum”. *Viking Dünyası* (ss. 38-49). Stefan Brink & Neil Price. (Edt.). Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Alfa, s. 43.

“Eyalet Kanunları” da denilmektedir. Genellikle IX. yüzyıl başlarından itibaren şekillenmeye başlayan bu toplantılarda alınan kararların derlemesi ve yazıya geçirilmesine ise XII. yüzyılda başlanmıştır.⁴

Eyalet kanunları iyi incelendiğinde Avrupa’daki Roma ve Kilise kanunlarından etkilendikleri açık bir şekilde görülmektedir. Ancak kanunların içinde yer alan ve çok daha eski dönemlere kadar uzanan kavramlar veya hükümlere dayanarak bu metinlerin pagan niteliklerinin birçoğunu korudukları anlaşılmaktadır.⁵ Bu yüzden söz konusu metinler, Viking çağında İskandinav toplumundaki hukuk uygulamaları hakkında araştırmacıların istifade edebileceği kaynaklardır. Ancak bunlardan faydalanırken adı geçen metinlerin bir kişi veya heyet tarafından birkaç yılda ortaya konmuş bir eser olmadığını da göz önünde bulundurmalıyız. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu metinler, yüzlerce yıllık bir süreçte Thing toplantılarında toplumun ihtiyacına yönelik olarak alınan kararlardan oluşmaktadır. Bu noktada İskandinav toplumlarına baktığımızda farklı bilgilerle karşılaşmaktayız. Ayrıca İskandinav ülkelerinde en eski hukuk metni, İzlanda’ya ait “Gragas” adlı eserdir. Bu bölgeye ilk yerleşen Vikingler, idare ve hukuk konusundaki eksikliklerini tamamlamak için “Ulfjot” adında bir kişiyi Norveç’e göndererek bu hususlarda bilgi edinmesini talep etmişlerdi. Nitekim bu kişi, Norveç’ten döndükten sonra orada öğrendiği bilgiler çerçevesinde 930’dan itibaren İzlanda’da bir “Althing” toplamaya başlamış ve bildiklerini de bu toplantıda uygulamaya koyarak öte yandan koşullara bağlı olarak yeni hukuki kararlar almaya da devam etmişlerdir.⁶

İyi Magnus Saga’sının bildirdiğine göre XI. yüzyıla gelindiğinde Kral Magnus (1024-1047), hukuk alanında bazı düzenlemelere gitmek istemişti. Bunun için konuyla alakalı bilgisi olanları bir araya getirip o döneme kadar Thing meclislerinde ortaya konmuş olan yasaları derletmiştir. Bu derlemeye, parşömen kâğıdının gri renk tonuna atfen Gragas (gri kaz) denmiştir.⁷ Ancak o dönem, yukarıda ismi zikredilen Ulfjot adlı kişinin buradaki hukuk çalışmalarına olan katkısından dolayı bu kanun metinlerine “Ulfjot kanunları”

⁴ Brink, “Hukuk ve Toplum”, Viking Dünyası, s. 45.

⁵ Brink, “Hukuk ve Toplum”, Viking Dünyası, s. 44.

⁶ Ari Thorgilsson. (2006). *Islendingabok*. Anthony Faulkes & Alison Finlay (Edt). Trans. Sian GRonlie. London: Short Run Press Limited, s. 4.

⁷ Snorre Sturlason. (1907). *Heimskringla*. Trans. Samuel Laing. Vol II. London: Norcena Society, vol. II., s. 667.

denilmektedir.⁸ 1117’de yapılan bir Althing’de yeni ilavelerle birlikte bu metinlerin yazıya geçirilmesi için tekrar kararı alınır ve bu görev, Hafliithi Masson isimli bir kanun yazıcıya verilir.⁹ Ne yazık ki ne Magnus’un hazırlattığı ne de Hafliithi Masson’un derlediği her iki metnin orijinali günümüze ulaşmamıştır. Ancak ikinci derlemeye ait XIII. yüzyıl tarihli “Konungsbok” ve “Statharbolsbok” adlı iki nüsha varlığını muhafaza etmiştir. Bu nüshalardan yola çıkılarak Vilhjalmur Finsen tarafından 1852’de Gragas kanunlarının ilk baskısı yapılmıştır.¹⁰

İskandinavya’daki en eski kanun metinleri İzlanda’ya ait olmakla birlikte Norveç’teki eyalet kanunları, bu hususta çok daha kapsamlı ve de ayrıntılıdır. Norveç kralı II. Olaf Haraldson (1015-1042), o dönem için ülkesinde var olan çok sayıda kanun bölgesi arasında bir düzenlemeye gitmiştir. Bu doğrultuda Norveç’i Doğu (Eidsivathing), Batı (Gulathing) ve Kuzey (Frostathing) şeklinde üç kanun bölgesine ayırmıştı. Sonrasında güneyde Borgarthing adlı kanun bölgesinin de oluşturulmasıyla birlikte bu sayı dörde çıkmıştır.¹¹

Norveç’teki eyalet kanunlarından en önemlisi de Gulathing kanunlarıdır. Bunlar, Gragas kanunlarından sonra İskandinavya’da yazıya geçirilmiş en eski metinlerdir.¹² Söz konusu metinlerin kökeni, 930’larda Batı Norveç’te Gula denilen adada yapılan Althing toplantılarına dayanmaktadır.¹³ İddialara göre bu toplantıların kurucusu Güzel Saçlı Harald (ö. 933) veya onun oğlu İyi Hakon (ö. 960)’dır.¹⁴ Gulathing kanunlarına ait metinlerin ilki Rudolf Keyser ve Peter

⁸ Ari Thorgilsson, *Islendingabok*, s. 4.

⁹ Holman, Katherine (2009). *The A to Z of The Vikings*. Toronto: The Scarecrow Press Inc., s. 172.

¹⁰ Sandvik, Gudmund and Sigurdsson, Jon Vidar. (2005). “Laws”. *A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture* (pp. 223-244). Rory McTurk. (Edt). Oxford: Blackwell Publishing, s. 225.

¹¹ Pilati, Renata. (2014). “İskandinav Ülkeleri”. *Ortaçağ - Katedraller, Şövalyeler, Şehirler* (ss. 96-103). Umberto Eco (Edt). Çev. Leyla Tonguç Basmacı. İstanbul: Alfa, s. 96.

¹² Larson, Laurence M. (2008). “Introduction”. *The Earliest Norwegian Laws*. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd. s. 7.

¹³ Krag, Claus. (2008). “The Early Unification of Norway”. *The Cambridge History of Scandinavia I*. (pp. 184-201). Knut Helle (Edt). New York: Cambridge University Press., s. 186.

¹⁴ “Gulathing Law”. (2008). *The Earliest Norwegian Laws*. Trans. Laurence M. Larson. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd., s. 38; Krag, “The Early Unification of Norway”, *Cambridge History*, s. 186.

Andreas Munch tarafından, XIII. yüzyılın ilk yarısına ait bir el yazması esas alınarak 1846 - 1849 yılları arasında yayınlanmıştır.¹⁵

Norveç'teki bir diğer kanun bölgesi, ülkenin ortalarında Trondelag bölgesi içinde yer alan Frosta'da yapılmakta olan Althinge dayanmaktadır.¹⁶ Burada alınan kararlar, XIII. yüzyılın başlarında yazıya geçirilmiştir.¹⁷ Bakıldığı zaman bu metinlerle Gulathing kanunları arasında birçok noktada benzerlikler bulunmaktadır. Nitekim her iki metnin modern dönemdeki baskıları genellikle birlikte yapılmaktadır.

İsveç'e geldiğimizde ise karşımıza iki tane kanun bölgesi çıkmaktadır. Birincisi günümüzdeki Stockholm çevresindeki eyaletlerin bağlı olduğu "Svea Kanunları"dır. İkincisi ise İsveç'in güneyindeki eyaletleri kapsayan "Guta Kanunları"dır.¹⁸ Biz bu metinlerden daha ziyade ikincisi üzerinde duracağız. Bunlar, isminden de anlaşılacağı üzere Guta denilen yerde yapılmış Thing toplantılarında alınan kararlardan oluşmaktadır. İlk olarak 1220'de derlenip yazıya geçirilen bu metinlere ait sekiz el yazması bulunmaktadır. Lakin bu el yazmalarından sadece iki tanesi o döneme aittir.¹⁹

Danimarka'ya geldiğimizde ise diğer İskandinav ülkelerinin aksine burada Thing toplantılarına dayanarak oluşturulmuş metinlerden söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Bunlar, daha çok kurumların işleyişini düzenlemek için ortaya konmuş olan kurallar bütünü olarak şekillenmişlerdir. Nitekim Saxo Gramaticus, Danimarka'da Kralın özel birliği olan Hird'in idaresiyle ilgili konuları içeren ve Vederlov Kanunları diye bilinen bir metinden söz etmektedir. Danimarka Kralı VI. Knut ve Piskopos Absalon devrinde yaklaşık 1180'lerde derlenip yazıya geçirilmiş olan bu metinlerin Büyük Knut (1018-1035) dönemine dayandığı tahmin edilmektedir. Buna ilaveten 1200'de Zealand Kanunları ve 1202-1216 yılları arasında da Scania Kanunları yazıya geçirilmiştir. Fakat söz konusu metinlerden günümüze kalmış en eski belge,

¹⁵ Sandvik & Sigurdsson, "Laws", A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture, s. 231.

¹⁶ Larson, "Introduction", The Earliest Norwegian Laws, s. 10.

¹⁷ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 536.

¹⁸ Tomasson, Sverrir. (1993). "Laws-Sweden". *Medieval Scandinavia* (pp. 387-388). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing, s. 387.

¹⁹ Peel, Christine. (2009). "Introduction". *Guta Lag*. Christine Peel (Edt). London: Viking Society For Northern Research, s. xix.

1250 yılına aittir.²⁰ İlk baskı ise 1821’de Janus Lauritz Andreas Rosenvinge tarafından yapılmıştır.²¹

B. YARGI SİSTEMİ

Bahsettiğimiz “Thing” adlı meclislerin yargı işlevini yerine getirme şekli ise günümüzdeki mahkemelere benzemektedir. Bölgedeki en üst idari yönetici, aynı zamanda mahkeme başkanı olurdu. Bunun yanı sıra kanunları iyi bilen, orada alınacak kararları metne döken bir çeşit sekreter bulunurdu. Bunlara “lögmenn, lögsögumathr” yani “kanun adamı” denirdi.²² İskandinavya’daki mahkemelerin en ilginç üyesi, “kvid” denilen kişilerdi. Kayıtlarda bu kişilerden “tanık” diye söz edilmesine karşın bunlar, günümüz hukuk sistemindeki tanıklarla karıştırılmamalıdır. Aslında bu tanıklar, olaya bizzat şahitlik etmiş olmayıp, bugün bazı ülkelerde uygulanmakta olan jüri üyeleri gibi hükümle ilgili karar vermek için görevliydi. Tanıkların sayıları davadan davaya farklılık göstermekteydi. Bazı mahkemelerde, davayı takip eden bölgedeki godi denilen şeflerin isteğiyle oluşturulur ve on iki kişiden meydana gelirdi. “Buakvid” denilen bir diğer jüri, cinayet gibi davalarda görev üstlenirdi. Üçüncü çeşit jüriye ise “bjargkvid” denilirdi ve bu jüri, beş kişiden oluşurdu.²³

Jüri üyeleriyle alakalı olarak Gulathing kanunlarında bazı şartlar belirtilmiştir. Şöyle ki; *“Akrabalar veya yakın komşuların tanıklıkları kabul edilmez. Ancak bu kişilerle davanın tarafları arasında eşit mesafede bir akrabalık ya da komşuluk ilişkisi bulunursa tanıklık yapabilirler. Tarafların tanık sayısı eşit olursa bu durumda son tanığın ifadesi geçersiz kabul edilir.”*²⁴ Aynı metinde tanık sayısı ile ilgili hükümler bulunmaktadır; *“Bir kişi kral tarafından vatana ihanet veya cinayet ile suçlanırsa bu kişi on iki tane jürinin huzurunda yemin ederek bunu reddedebilir. Hırsızlık, kundakçılık, taşınabilir mülke zarar verme, iftira, kadına kötü muamele gibi suçlar karşısında kişinin kendisini aklamaya için altı tane jüri üyesi huzurunda yemin ederek suçlamayı*

²⁰ Fenger, Ole. (1993). “Laws-Denmark”. *Medieval Scandinavia* (pp. 383-384). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing, s. 383.

²¹ Sandvik & Sigurdsson, “Laws”, *A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture*, s. 229.

²² Larsson, Patrick. (2005). “Runes”. *A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture* (pp. 403-426). Rory McTurk. (Edt). Oxford: Blackwell Publishing, s. 423.

²³ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 523.

²⁴ “Gulathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 81.

*inkar etmesi gerekir.*²⁵ Ancak burada şunu unutmamak gerekir ki zanlının suçunu tanıklar huzurunda reddetmesi mahkemenin onun lehine sonuçlanması için yeterli değildi. Tanıkların (jüri), onun ifadesine inanıp inanmaması ve onunla ilgili önceki kanaatleri sonucu belirlemektedir.

Jüri belirlendikten sonra duruşma için gerekli şartlar, sağlanmış oluyordu. Bir duruşmanın başlaması için öncelikle davaya konu olabilecek bir olay sonrasında taraflardan birisinin Thing çağrısı yapması gerekirdi. Örneğin Gulathing kanunlarına göre bir cinayet işlendiğinde maktulün yakınlarının acil bir şekilde dört yöne Thing toplantısı yapılması için işaret oku göndermek zorunda oldukları bildirilirdi.²⁶

Mahkeme, ilk önce duruşmaya tarafları dinleyerek başlardı. Bu sırada davalı ve davacının iddialarını ispatlamada yetersiz kalması ya da jürinin karar verememesi durumunda bazı yöntemlere müracaat edilirdi. Bunlardan birincisi “çile” (ordeal) denilen usuldü. Bu uygulamanın işleyişi, zanlıdan oldukça zor bazı işler yapması istenmesine dayanmaktadır. Şayet zanlı bunu yerine getirebilirse masum olduğuna hükmedilirdi. Aksi takdirde suçlu kabul edilirdi. Örneğin bir kaynar suyun içine atılmış olan ve kutsal olduğu düşünülen bir taşın zanlının çıplak el ile çıkarması istenirdi. En zor olan çile ise muhatabın kızgın demir üzerinde yürütülmesi şeklinde uygulanmaktaydı.²⁷

Mahkemelerde sıkça karşılaşılan bir diğer uygulama ise yemindir. Hem davalının kendisini aklamasında hem de davacının iddiasını güçlendirmek istemesinde yemine müracaat edilmesi oldukça yaygın bir uygulamaydı. Yemin, o kadar önemliydi ki bunu belirli bir seremoni içinde yerine getirirlerdi. Öyle ki tapınaklarda muhtelif ibadetlerde kullanılmasının yanı sıra yemin işleminde de faydalanılan ve kutsal olduğuna inanılan bir yüzük bulunurdu. Bu yüzük, gümüşten yapılmış olup, kurban edilmiş bir öküzün kanına batırılmıştır. Yemin edecek olan kişi tapınağa gelip, tanıkların huzurunda elini bu yüzüğün üstüne koyarak yeminini ederdi. Bu sırada yetişkin denebilecek yaşta en az iki tane şahit olmalıdır.²⁸ Bu hususta Viga Glum Sagada bir örnek yer almaktadır; *“Glum’un, düşmanı olan Thorvald Krok’un ölümünden sorumlu olduğuna dair halk arasında şüphe bulunmaktadır. Bunun üzerine Althingde, Glum’dan sonbaharda yapılacak olan Thingde cinayeti işlemediğine dair yemin etmesi*

²⁵ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 121.

²⁶ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 128.

²⁷ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 561.

²⁸ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 553.

istenir. Tapınakta en az 3 ons ağırlığında bir gümüş yüzük bulunmaktadır. Kurban edilmiş öküz kanına batırılarak kırmızılaştırılmış olan bu yüzük ibadetlerde ve yeminlerde kullanılmaktaydı. Glum da bu yüzüğü eline alarak, Thorvald Krok'u öldürmediğine, olay anında orada kavga etmediğine, hatta olay anında orada olmadığına dair yemin etmişti."²⁹

Duruşma sırasında kişinin haklılığını ispat etmek için müracaat ettiği bir diğer yöntem, karşı tarafı düelloya davet etmesidir. Bir düello, tanıkların huzurunda yerine getirildikten sonra yasal kabul edilmekteydi. Kavga sırasında birisinin ölmesi cinayet olarak değerlendirilmezdi. Mahkemelerde de benzer şekilde bazı kişiler, ellerinde kendilerini savunacak ne bir tanık ne de bir delil kalmadığında son koz olarak düelloya müracaat etmektedir. Bir kişi karşı tarafı düelloya davet ettikten sonra müsabakanın yasal kabul edilmesi için bazı koşullar gerekmektedir. Öncelikle düello, kavga edenleri kimsenin rahatsız edemeyeceği bir ortamda yerine getirilirdi. Öyle ki ilk dönemlerde düellolar, sadece müsabakaya katılacak olan kişilerin bulunduğu bir adada yapılırdı. Nitekim İskandinav dillerinde düellonun karşılığı olan "holmganga" sözcüğünün kökünde yer alan "holm" kelimesi "ada" anlamına gelmektedir.³⁰ Ancak ilerleyen dönemlerde düellolar, ada yerine sınırları çeşitli şekillerde belirlenmiş mekânlarda yapılmaya başlanmıştır.

Mahkemede düelloya müracaat edilmesi hususunda sagalarda çokça örneğe rastlanılmaktadır. Bunlardan birisi de Egill Saga'da, Egill ve Kısa Atli adlı iki karakterin davasında karşımıza çıkmaktadır; "...Egill ve Kısa Atli, davalarını yargıçlar huzurunda sunarak iddialarını ortaya koydular. Egill, üzerinde hak iddia ettiği parayla ilgili talebini sundu. Atli buna karşın, yirmi adamın yemini ile desteklenmiş bir savunma yaparak elinde Egill'e ait bir paranın olmadığını söyledi. Atli yemin etmeye hazır yirmi kişiyle yargıçların huzuruna gelince çaresiz kalan Egill, Atli'nin yeminini kabul etmeyeceğini söyledi ve ekledi: 'Adaleti sağlamak için sana başka bir yöntem öneriyorum. Burada, Thing'de bire bir çarpışacağız ve galip gelen mirası alacak.' ...Atli bu davete olumlu yanıt verdi."³¹

²⁹ *Viga Glum's Saga*. (1866). Trans. Edmund Head. London: Williams and Norgate, s. 102.

³⁰ Byock, Jesse L. (1993). "Holmganga". *Medieval Scandinavia* (pp. 289-290). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing, s. 289.

³¹ *Viking Destanı Egill'in Sagası*. (2015). Çev. Emre Aygün. İstanbul: Kaynak Yayınları, s. 188.

Bu dönemde uygulanmakta olan infaz yöntemlerine gelince buradaki amaç, davacıyı memnun etmeye dayanmaktadır. Öyle ki en nihayetinde davalı, yaşadığı mağduriyetin aynısının karşı tarafın da yaşamasını isteyebilirdi.

Ortaçağ İskandinav toplumunda en çok uygulanan cezalandırma yöntemi, suçludan fidye alınmasıdır. Özellikle cinayet davalarında taraflar arasında bir kan davasının ortaya çıkmaması için fidye uygulamasına sıkça müracaat edilmekteydi.³²

Fidyelerin ödenmesi, nakdi olmasının yanı sıra aynı olarak da yapılabilmekteydi. Bu durum, o kadar yaygındı ki bu hususta bir standart oluşmuştu. Örneğin Gulathing kanunlarında inekle ödeme yapılması şu şekilde belirtilmiştir; “*Bir inek 2 ons değerindedir. Fidyeye için alacaklıya verilecek olan inek en fazla sekiz yaşında ve de en az gebe kalabilecek kadar yetişkin olmak zorundaydı. Dişleri, kuyruğu, gözü, memesi, ayakları ve boynuzu sağlam olmalıdır. Bunun dışında öküz, iğdiş edilmemiş at, koyun, tam mülkiyetli arazi, hazır kumaş, yün veya keten elbise de fidye için değerlendirilebilirdi. Gemiler eğer sağlam ise ve daha ilk kürekleri eskimeyecek*³³ kadar az kullanılmış ise fidye verilebilir. Silahlar fidye verilebilir ancak maktulün öldürülmesinde kullanılan silahın fidye olarak verilmesi teklif edilemez. Evde yetişmiş olan ve en az on beş yaşındaki köle fidye verilebilir.”³⁴

İskandinavlarda fidye o kadar yerleşmişti ki suçlar bile cürmü işleyenin fidye ile kurtulup kurtulamaması esas alınarak iki gruba ayrılmaktadır. Fidyeye ile kurtarılamayacak derecede ağır suçlara “ubotamal” denmektedir.³⁵ Gulathing kanunlarında bu tip fiiller, “nithing crime” yani “en kötü suç” şeklinde ifade edilmektedir. Bu nitelikte cürüm işlemiş olan kişiler, kalıcı şekilde kanun dışı ilan edilip yurt dışına daimi olarak sürgüne gönderilirdi. Ayrıca mallarının tamamına da el konulurdu. Gulathing kanunları bu suçlardan bazılarını şu şekilde zikretmektedir; “*Başkasının evini basıp sahibini öldürmek, bir kişinin başkasına can güvenliği hususunda söz vermesine karşın teslim olduktan sonra yine de onu öldürmesi, ağır tahrik olsa bile sopa veya taş ile işlenen cinayet,*

³² Williams, Mary Wilhelmine. (1920). *Social Scandinavia In The Viking Age*. New York: The Macmillan Company, s. 29.

³³ Bu ifadenin günümüzde taşıma araçlarının kullanım süresini veya toplamda yapmış olduğu kilometreyi ifade etmedekine benzer bir işleve sahip olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü tekne kullanıldıkça küreği aşınmaya uğrayacak ve belirli bir süre sonra yenilenmesi icap edecekti.

³⁴ “Gulathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 151-152.

³⁵ Du Chaillu, *Viking Ages I*, 578

*savaş alanında ölmüş veya yaralanmış olan bir kişinin kıyafetini ya da silahlarının yağmalamak ubotamal suçlardandır.*³⁶

“Ubotamal” denilen suçlara nazaran daha hafif nitelikte olup, mücrimin fidye ödemesi yeterli görülen suçlara ise “utlegdarmal” denmektedir. Ancak sözü edilen cürüm işlendikten sonra suçlu, belirlenen fidyeyi ödemezse bu kişi kanun dışı ilan edilirdi. Lakin buradaki kanun dışılık, ubotamal suçlarda tatbik edilene nazaran daha hafif yaptırımlara sahiptir. Bu tür fiillerin başında tahrik neticesinde adam öldürme, yaralama, kişi onuruna hakaret, bedensel saldırılar, kişisel özgürlüklere yönelik davranışlar ve soygun gibi suçlar gelmektedir.³⁷

Utlegdarmal suçlar ise İzlanda’da kendi içlerinde ayrıca sınıflandırılmaktaydı. En fazla yarım ons gümüş veya onun değerinde bir varlıkla fidyesi ödenebilecek olan cürümler, küçük suç kabul edilirdi. Yarım onstan daha değerli fidye ile cezalandırılan cürümler ise büyük suç olarak değerlendirilirdi.³⁸

Sık karşılaşılan bir diğer cezalandırma yöntemi olarak “kanun dışı” ilan etmeyi görmekteyiz. Özellikle Norveç ve İzlanda’da daha eski örfi uygulamalarda katilden fidye talep etmek yerine kanun dışı ilan edilmesi tercih edilirdi. İngilizce’de “outlaw” şeklinde yer alan bu terim, söz konusu cezaya çarptırılan kişinin hiçbir yasal ve sosyal korumaya sahip olmadığını ifade etmektedir.³⁹ Bu yüzdendir ki bu tip insanlara, yalnız ve toplum dışına itildiklerini ifade etmek için “orman adamı” denmektedir. Bunun sonucu olarak herhangi bir kişi onları öldürebilir ve de karşılığında hiçbir yaptırıma uğramazdı.⁴⁰ Egill Saga’da Kral Eirikr’in, Egill’i Norveç’te kanundışı ilan ettiği ve kanını herkese serbest kıldığı bildirir.⁴¹ Ayrıca bu kişiler için bir sürgün durumu da söz konusudur. Nitekim “outlaw” sözcüğü aynı zamanda “sürgün” anlamına da gelmektedir.⁴²

Egill Saga’da kanun dışı ilan etme cezası, hafif ve ağır olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Bir kişi hafif kanun dışı ilan edilmesini gerektirecek iki

³⁶ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 137.

³⁷ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 582.

³⁸ Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 294.

³⁹ Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 29.

⁴⁰ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 579.

⁴¹ Viking Destanı Egill’in Sagası, s. 158.

⁴² Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 29.

tane cürüm işlemişse bunlar için bir tane tam kanun dışılık cezası verilebilirdi.⁴³ Anladığımız kadarıyla bu cezanın hafif veya ağır şeklinde nitelenmesinde belirleyici olan etken, mücrimin yurduna tekrar dönmesine izin verilip verilmemesidir.

Eyalet kanunlarına göre kanun dışı ilan edilme cezasına çarptırılan kişilere hiç kimse yardım edemezdi. Aksi durumda onlar için de başka cezalar uygulanırdı. Frostathing kanunlarında kanun dışı ilan edilmiş bir kişiye yardım ve yataklık edene de aynı cezanın uygulanacağı ifade edilmektedir.⁴⁴ Gulathing kanunlarında ise bu hususta şu şekilde bilgiler yer almaktadır; “*Bir kişi bu tip suçlular için yardım ve yataklı yapmasa bile söz konusu cezanın uygulanması hususunda üzerine düşen bir görev var ise ve o da bu görevi ifa etmemişse cezalandırılır. Örneğin bir çiftçi, kanundışı ilan edilirse işlettiği toprakların sahibi onu beş gün içinde topraklarından çıkarmak zorundadır. Aynı şekilde mücrimin akrabaları da bu cezayı yerine getirmekle sorumludur. Eğer beş gün içinde söz konusu kişi, o topraklardan çıkarılmamışsa akrabaları kırk mark ceza öderler.*”⁴⁵

Bunların yanı sıra İskandinav toplumunda suç, suçlu ve ceza unsurlarını bu konunun daha iyi anlaşılması için anlatmak gereklidir. İskandinav toplumunda farklı suçlar ve uygulanan ceza şekilleri vardır. Bunlardan birincisi, kişinin yaşam hakkına veya onuruna yönelik suçlardır. Bunların başında ise o dönem için belki de en çetrefilli davalar arasında yer alan cinayet davaları gelmektedir. Bir cinayet davası görüşülmeden önce olayın bir “cinayet” olduğunun tanıklar tarafından kesinleştirilmesi gerekmektedir. Gulathing kanunlarında bu husus, şu şekilde ifade edilmiştir; “*...Cinayet işlendiği gün ivedi bir şekilde maktulün eşi, eşi yok ise de varislerinden birisi dört yöne Thing çağrısı için işaret oku göndermesi gerekmektedir. ...Bir kişi ormanda birisini öldürürse ilk rastladığı kişiye durumu söylemelidir. Sonrasında da Thingin toplanması için maktulün ailesi veya üçüncü bir kişi çalışmalarına başlar. ... Cinayetin işlendiği gün veya bir sonraki gün olay yerinde bir Thing toplantısı yapılır. Katılımcı sayısı yirmi yediye ulaşınca davanın görülmesi amacıyla toplantı başlar.*”⁴⁶

⁴³ Viking Destanı Egill’in Sagası, s. 238.

⁴⁴ “Frostathing Law”. (2008). *The Earliest Norwegian Laws*. Trans. Laurence M. Larson. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd., s. 274.

⁴⁵ “Gulathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 132.

⁴⁶ “Gulathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 128-133.

Bunun yanı sıra cezaya gelince Gulathing ve Frostathing kanunlarına göre suçu sabit bir katil için uygulanacak olan ilk ceza idamdır. Ancak bu pek tercih edilmeyip katilin fidye (kan parası) vermesi ya da kanun dışı ilan edilmesi daha sık uygulanmaktaydı. Bu durumun en önemli sebebi, cezalandırılacak olan kişinin yakınlarının kan davası gütmesinin önüne geçilmek istenmesidir. Buna rağmen ille de idam cezası uygulanacaksa bunun bazı usulleri bulunmaktaydı. Örneğin idamlar gece infaz edilemezdi. Hatta gece yerine getirilen idam, bir infaz olarak görülmeyip, cinayet şeklinde değerlendirilirdi. Bununla ilgili Egill Saga'da bir atıf yer almaktadır. Burada Egill için idam kararı verilince arkadaşı, infazın gece yerine getirilemeyeceğini aksi takdirde yapılacak işlemin bir cinayet olacağını ifade etmektedir.⁴⁷ Guta kanunlarına göreyse katilin öncelikle ağır fidye ödemesi istenmekteydi; “Öldürülen Gotlandlı bir kişi için katilin ödemesi gereken tam fidye miktarı üç altın marktır. Yabancılar için belirlenen fidye bedeliyse on gümüş marktır.”⁴⁸

Fidye işleminde belirlenen tazminat ilk olarak katilden, şayet o ödemezse veya ödemediği takdirde akrabalarından tahsil edilir ve maktulün yakınlarına dağıtılırdı.⁴⁹ Bu işlemler sırasında her akrabanın karşı tarafa ödeyeceği fidye miktarının ve isimlerin yazılı olduğu listeye “saktal” denmekteydi.⁵⁰

Gulathing kanunlarına göre ise katilin ödeyeceği fidye özetle şu şekildedir; Maktul eğer bir çiftçi ise ve babasının ondan başka oğlu yok ise katil onun için babasına on mark fidye öder. Bu para aslında otuz iki inek değerindedir. Bu fidyeye “birinci fidye” denir. Kardeşine ise beş mark ödeme yapar ve buna da “ikinci fidye” veya “kardeş fidyesi” denir. Üçüncü fidye ise kuzene ödenir ve dört marktır. Yaklaşık on üç ineğe denk gelir. Katil, birinci fidyeyi maktulün babasına, babası yok ise oğluna kendisi verir. İkinci fidyeyi yani kardeş fidyesini ise katilin kardeşi maktulün kardeşine verir. Eğer katilin kardeşi yok ise ve maktulün kardeşi var ise bunu katil kendisi öder. Üçüncü fidye olan kuzen fidyesini ise katilin baba tarafından kuzeni, maktulün baba tarafından kuzenine öder. Katil, maktulün dört çeşit kadın akrabasına fidye

⁴⁷ Viking Destanı Egill'in Sagası, s. 169.

⁴⁸ Guta Lag. (2009). Christine Peel. London: Viking Society For Northern Research, s. 19.

⁴⁹ Phillpotts, Bertha Surtees. (1913). *Kindred And Clan*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 69.

⁵⁰ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 546.

öder. Bunlar; annesi, kızı, kız kardeşi ve karısıdır. Bunların her birine iki ons öder. Eğer bunlardan birisi yok ise onun alacağı payı maktulün oğlu alır.⁵¹

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere maktulün yakınları fidye yerine katilin idamını da isteyebilirlerdi. Mahkeme, bu hakkı maktulün yakınlarına bırakabilirdi. Kan davası güdülmesinde akrabalık durumuna göre öncelik bulunmaktaydı. İlk olarak bu hak, maktulün erkek kardeşine aitti. Şayet erkek kardeşi yoksa bu görev, diğer erkek akrabalara düşerdi. Ta ki bu şekilde dördüncü derece akrabalara kadar gidilebilirdi. Hatta besleme⁵² veya kan kardeşliği⁵³ gibi akrabalık statüsüne yakın kişiler de bu zincirde yer alırdı.⁵⁴

Kan davasının da kendi içinde belirli kuralları vardır. İdam cezasında olduğu gibi infazı geceleyin uygulamak yasaktı. Aynı şekilde buna uyulmaması cinayet olarak değerlendirilmekteydi.⁵⁵ Kan davası güdülecek olan kişi olayın azmettiricisi olamazdı. Yani bizzat öldürücü darbeyi kim indirdiyse o sorumlu tutulurdu. Bu kaide Egill Saga'da şu şekilde nakledilmektedir; *“Ölvir, Kral Harald ile Thorolfr'un babası Kveld-Ulfr'un aralarını düzeltmek için Kveld-Ulfr'un yanına geldiğinde olayı nakleder. Ölvir, Thorolfr'un savaş sırasında öldürücü darbeyi Kral Harald'dan aldığını ve onun ayakları önüne düşüğünü söyler. Bunun üzerine Kveld-Ulfr, geleneklere göre intikam, öldürülen kişi kimin ayakları dibine düşmüşse, ondan alınacağını ifade etti.”*⁵⁶ Buna rağmen sagalardan anlaşıldığı kadarıyla bazı durumlarda katil bulunamazsa onun erkek arabalarından birisinin öldürülerek intikam alındığı da olurdu. Bunun neticesinde karşılıklı olarak kuşaktan kuşağa büyük kayıplar meydana gelmekteydi. Hristiyanlığın bölgeye gelmesinden sonra bile ilk dönemlerde bu âdet varlığını korumuştur.⁵⁷

Davanın ele alınmasında verilecek olan cezanın artmasına veya azalmasına sebep olan bazı hususlar bulunmaktadır. Nefsi müdafaa, tahrik,

⁵¹ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 150-151.

⁵² Evlat edinme uygulamasıdır. Bu gelenek İskandinavlar arasında oldukça yaygın idi. Genellikle yeni doğan çocuklar çeşitli gerekçelerle başka ailelerin yanına yetiştirilmek üzere bırakılırdı.

⁵³ Birçok kültürde olduğu gibi İskandinavlar arasında da kan kardeşliği geleneği bulunmaktadır. Çocukların birlikte çokça vakit geçirmeleri sonrasında dostluklarını daha ileri bir merhaleye taşımak istemeleri kan kardeşliği için ey yaygın gerekçeydi. Bkz. “Thorstein Vikingsson”. (1877). *Viking Tales Of The North*. Resmus B. Anderson. Chicago: S. C. Griggs and Company. s. 59.

⁵⁴ Williams, *Social Scandinavia In The Viking Age*, 28; Du Chaillu, *Viking Ages I*, s. 584.

⁵⁵ Du Chaillu, *Viking Ages I*, s. 586.

⁵⁶ Viking Destanı Egill'in Sagası, s. 88.

⁵⁷ Williams, *Social Scandinavia In The Viking Age*, 28; Du Chaillu, *Viking Ages I*, s. 584.

katilin cesede muamelesi, katilin olayı gizleyip gizlememesi, cinayette kasıt olup olmaması bu hususların başında gelmektedir.

Bir kişinin evinde öldürülmesi Frostathing kanunlarına göre çok ağır bir suçtur; “Cinayetin, maktulün evinde işlenmiş olması ağırlaştırıcı sebeptir. Hiç kimse kral dahi olsa başka birisini evinde öldüremez. Böyle bir vaka olması durumunda derhal bir Thing meclisi toplanır ve katil idamla cezalandırılır. Eğer katil kaçmış ise topraklarına dönmesine izin verilmez.⁵⁸ ... Bir kişi başka birisini evinde öldürürse ya da sakat bırakırsa, on iki mark kamu için, on iki mark da maktulün yakınları veya sakat kalmış ise mağdur için tazminat öder.⁵⁹

Katil, cinayeti delillerini karartırsa veya cesedi saklarsa cezası artardı. Cinayeti eğer aleni bir şekilde işlemişse veya olayı hemen açıklamışsa bu “tasarlamadan adam öldürmeye” girdiği için cezası hafiflerdi.⁶⁰

İskandinavlarda cesede kötü muamele çok ağır bir hakaretti ve katilin haklı olup olmamasına bakılmaksızın ceza gerektirirdi. Bu durum Gulathing kanunlarında şu şekilde ifade edilmektedir; “*Katil eğer maktulün yüzünü parçalayarak öldürmüştü, her azı dişi için bir ons fidyeye öder. ...Öldürdüğü kişinin yüzünün bir bölümünü veya vücudundan bir organı keserse ya da parçalarsa on iki ons fidyeye öder. Uçurumdan atarak, suya iterek öldürürse veya benzeri şekilde kan dökmeden öldürürse bu ağır hakareten dolayı üç mark fidyeye öder. ...Bir adam, öldürdüğü kişinin başını gövdesinden ayırıp onu başka bir yere götürürse, bu büyük bir hakaret kabul edilir ve üç mark fidyeye ödeme cezasına çarptırılır. Katil öldürdüğü kişinin cesedini ateşe veya bir dereye atarsa maktulün her bir yarası için on iki ons fidyeye öder.*⁶¹

Katilin cesede karşı sorumluluğu ona işkence yapmaması ile bitmezdi. Ayrıca olay sonrasında onu muhafaza etmek zorundadır. Gulathing kanunlarında bu husus, şu şekilde belirtilmiştir; “*Bir kişi ormanda birisini öldürürse, öncelikle maktulün üzerini örterek yabani hayvanların cesede zarar vermesini engellemelidir. Bunu yapmaz ise ve ceset zarar görürse bu ayrı bir suç olarak görülmektedir. Sonrasında da ilk rastladığı kişiye durumu bildirmelidir.*⁶² ...*Katilin cesedi gömmemesi yani onu yabani hayvanların*

⁵⁸ “Frostathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 278.

⁵⁹ Guta Lag, s. 5.

⁶⁰ Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 293.

⁶¹ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 159.-161.

⁶² “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 133.

*parçalamasına göz yumması, ölüye saygısızlık kabul edilip fidye ile cezalandırılır.*⁶³

Bir kişi silahını hasmına sapladıktan sonra hasmın vücudundan çıkarmazsa, söz konusu kişi ölse bile bu olay, tam cinayet sayılmayıp bir alt seviyede olan “gizli cinayet” statüsünde değerlendirilirdi.⁶⁴ Bu hususta Gisli Saga’da bir örnek bulunmaktadır; “*Vestein uyurken birisi veya birileri tarafından gizlice mızrakla öldürülür ve mızrak da göğsünde bırakılırdı. Bunun üzerine cesedin yanına gelen kız kardeşi Aud, onun göğsünden mızrağı alır ve yanına bırakır. Böylece bu olay, gizli cinayet kabul edilemeyeceğinden intikam alma hakkını elinde tutmuş olur. Şayet silah yarada duruyor olsaydı bu “gizli cinayet” olarak kabul edilecekti.*”⁶⁵ Olayın bu şekilde değerlendirilmesinin sebebinin, katilin silahını geri çekmeyerek kanamayı engellemek istediği şeklinde yorumlanması olduğunu düşünmekteyiz.

Katilin cezasını hafifleten bir diğer husus ise cinsel tacizdir. Hatta Gulathing kanunlarına göre cinsel taciz durumunda cinayet meşru görülmektedir; “*Eğer bir adam başka bir adamın karısı, kızı, kız kardeşi, annesi, üvey annesi, kardeşinin hanımı ve üvey kızlarından birisini taciz ederse bu kişi tacizciyi öldürebilir. Ancak bu kişi ilk rastladığı şahsa işlediği fiili ve gerekçesini söylemek zorundadır. Devamında da maktulün akrabaları davacı iseler Thing toplantısı çağrısı yapabilirlerdi. Öldüren kişi Thingde söz konusu kişiyi öldürme gerekçesini anlatarak kendisini savunacaktır.*”⁶⁶

Eyalet kanunlarında cinayet davaları için dikkatimizi çeken bir diğer husus da katilin kadın, maktulün ise erkek olması durumunda kadına nispeten daha hafif ceza verilmesidir. Bu durum, Gulathing kanunlarında şu şekilde ifade edilmektedir: “*...Bir adam bir kadını öldürürse aynen bir adamı öldürmüş gibi muamele görür ve idamla cezalandırılır. Ancak bir kadın bir adamı öldürürse bu kez kadın kanun dışı ilan edilir.*”⁶⁷ Ancak kadının, kocasını öldürmesi durumunda bu kural işlemezdi. Frostathing kanunlarında bu husus şu şekilde belirtilmiştir; “*...Kadının kendi kocasını öldürmesi durumunda katilin alacağı ceza ağırlaşır. Ölen kocanın erkek akrabaları katil olan eşten fidye alamazlar*

⁶³ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 160.

⁶⁴ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 586.

⁶⁵ *The Story Of Gisli The Outlaw.* (1866). Trans. George Webbe Dasent. Edinburgh: Edmonston and Douglas, s. 43.

⁶⁶ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 132.

⁶⁷ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 132.

lakin onu öldürebilir veya sakat bırakabilirlerdi. Bunun yanı sıra kadının şahsi mülkünden krala ceza ödenir."⁶⁸ Guta kanunlarına göre hamile bir kadın için özel bir madde konması ve anne karnındaki çocuğun durumunun da buna eklenmesi dikkatimizi çekmektedir; "...*Bir kişi hamile bir kadını öldürürse ve o kadının karnındaki çocuğun cinayetten önce canlı olduğu ile ilgili tanıklar var ise katil, kadın için yirmi dört gümüş mark, çocuk içinse on iki gümüş mark fidyeye öder. ...Eğer kadın ölmemiş ise ve çocuk düşmüş ise aynı şekilde yine on iki gümüş mark fidyeye öder.*"⁶⁹

Katilin reşit olmaması veya zihinsel engelli olması günümüzdeki kadar bir ceza indirimi, söz konusu olmazdı. Ancak yine de bazı kolaylıklara gidilirdi. Frostathing kanunlarında bir çocuğun cinayet işlemesi durumunda uygulanacak ceza şu şekilde belirtilmektedir; "... *Katil olan çocuk, taşınır varlıklarını yanına almasına izin verilerek sürgüne gönderilir. Eğer olay, yazın vuku bulmuşsa beş gün içinde, kışın vuku bulmuşsa da iki hafta içinde katil o toprakları terk etmek zorundadır.*"⁷⁰ Guta kanunları ise bu konuda biraz daha esnek davranmakta ve katil, çocuğun on iki gümüş mark fidyeye ödemesi yeterli görülür.⁷¹

Kölelerin öldürülmesinde katile hür kişinin öldürülmesindeki gibi muamele edilmemektedir. Bu husus, Gulathing kanunlarında şu şekilde bildirilmektedir; "*Bir adam, kölesini öldürüp de bunu kamuoyuna veya idari yetkililere bildirmez ise bu fiili işleyen kişi katil kabul edilir. Bildirirse sorun yoktur. Tersisi durumda yani bir kölenin adam öldürmesiyle alakalı iddia var ise sahibi gerek gördüğü takdirde onun adına bunu reddedip aksi yönde yemin ederek savunma yapabilir. Şayet savunması ve yemini kabul edilmez ise bu kez kölenin sahibi kanun dışı ilan edilir. ... Eğer kölenin sahibi yemin etmeyi reddederse bu kez ya kölesinden olur veya kırk mark fidyeye öder.*"⁷²

Sahipleri farklı bir köle, başka bir köleyi öldürürse katil kölenin sahibi maktul kölenin sahibine fidyeye öderdi. Njall Sagada, Gunnar'ın kölesi Njall'ın kölesini öldürür. Bunun üzerine Gunnar, Njall'a on iki gümüş ons fidyeye ödemek zorunda bırakılır. Aynı saga içinde bu kez Njall'ın bir kölesi Gunnar'ın bir

⁶⁸ "Frostathing Law", The Earliest Norwegian Laws, s. 272.

⁶⁹ Guta Lag, s. 18.-21.

⁷⁰ "Frostathing Law", The Earliest Norwegian Laws, s. 272.

⁷¹ Guta Lag, 18.

⁷² "Gulathing Law", The Earliest Norwegian Laws, s. 133.

çiftçisini öldürünce bu sefer de Njall ödeme yapmak zorunda kalmıştı.⁷³ Guta kanunlarına göre bir kişinin başkasının kölesini öldürmesi durumunda dört buçuk mark fidye öderdi.⁷⁴

Bir saldırı öldürme ile sonuçlanmayıp karşı taraf yaralı bir şekilde kalırsa burada uygulanacak ceza daha ziyade fidye ödetmek ve yaralının masraflarını karşılatmak şeklindedir. Ancak eyalet kanunlarından anladığımız kadarıyla yaralama eylemlerinde görülen davalarda çok ilginç ayrıntılara bakılmaktadır. Örneğin kan akıp akmaması veya kullanılan alet, cezanın miktarını belirleyen unsurlardandı; “...Bir kişi başka birisine bir cisim atar fakat karşı tarafa isabet ettiği halde eğer kan akmaz ise cürmü işleyen yarım yaralama fidyesi öder. Eğer kan akarsa tam yaralama fidyesiyle birlikte tedavi masraflarını karşıladığı gibi krala da ceza ödemek zorunda bırakılır. ...Bir kişi başkasını ateşe veya denize atarsa saldırgan mağdurun zararını tazmin edip yine onun sağlık masraflarını karşılamak zorundadır.”⁷⁵ “...Bir kişi başka birisine saldırdığında mağdurun yırtılan her elbisesi için bir ons, yatağından kalkarken saldırıya uğramışsa ilaveten bir ons fidye öderdi.”⁷⁶

Yaranın boyutu da belirleyici bir husustu. Bu konu Guta Lag’da şu şekilde ifade edilmektedir; “Bir kişi başka birisini yaraladığında parmak genişliğinde her yara için yarım mark fidye öder. Ancak bıçak ile veya bir cisim atmak suretiyle yaralarsa farklı fidye uygulanırdı. Bıçakla yaralama durumunda iki gümüş mark, cisim atarak yaralarsa üç mark ödeme yapılırdı.”⁷⁷

Bir diğer husus, yaralanan organın hangisi olduğu veya söz konusu organın iş görüp göremeyeceğidir; “Bir adam başkasının kolunu veya bacağını kesip ayırırsa bu kişi kanun dışı ilan edilir ve bütün varlığına el konulur. ...Başparmağını keserse on iki ons, şahadet parmağı ve orta parmak için yarım mark, yüzük parmağı için üç ons, serçe parmak için bir ons fidye öder. ...Ayak parmaklarında aynı sıralamada takip edilerek el parmaklarındakinin yarısı kadar fidye ödenir. ...Burnunu keserse on iki ons, üst dudağını keserse üç mark, bir gözünü çıkarırsa üç mark, bir kulağını keserse altı ons tazminat öder.

⁷³ Ergün, Necmi. (1996). “Önsöz”. *Yanık Njall’ın Sagası*. Çev. Necmi Ergün. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları., s. 39.

⁷⁴ Guta Lag, s. 19.

⁷⁵ “Frostathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 265.

⁷⁶ “Gulathing Law”, *The Earliest Norwegian Laws*, s. 139.

⁷⁷ Guta Lag, 22.

Ayrıca mağdurun bakım masraflarını karşılar. Kırdığı her bir ön diş için yarım mark, köpek dişi için iki ons, azı diş içinse bir ons fidye öder.”⁷⁸

Gulathing kanunlarında hayvanların insanlara verdiği zararlarla ilgili de bazı özel hususlar belirtilmiştir; “*Bir kişinin herhangi bir hayvanı başka birisine zarar verirse hayvanın sahibi onu elinden çıkarmak zorundadır. Bu karar alındıktan sonra yine de söz konusu hayvanı beslemeye devam ederse bu kez kırk mark ceza öder*”.⁷⁹

Benzer bir uygulama kölelerin işlediği yaralama suçunda da karşımıza çıkmaktadır; “*Eğer bir köle özgür bir kişiyi yaralarsa, kölenin sahibi ya yaralanan kişiyle bir şekilde anlaşacak veya kölesini kanun bölgesi dışında tutacaktır. ...Bir kişi başka bir kişinin kölesini yaralarsa, onun yarası iyi olana kadar o kişi kölenin yiyecek ihtiyacını karşılar. Kölenin efendisine iş kaybı için de tazminat öder*.”⁸⁰

Günümüzdekiyle kıyaslandığında aslında pek önemsiz görülen davranışlar karşısında İskandinavlarda cezai yaptırım uygulandığı olurdu. Kişilik haklarına yönelik yapılan çeşitli şekilde hakaretler bunlardan birisidir. İskandinavlarda, iki türlü hakaret bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi “tungunid” denilen sözlü saldırılardır. Bu suçun kapsamında muhtelif aşağılayıcı sözler ile hakaret içeren şarkılar yer almaktadır. Özellikle içeriğinde büyümlü sözler bulunan ve karşı tarafa kötü şans getireceğine inanılan şarkı sözleri daha fazla şikâyet konusu olmaktaydı. İkinci türdeki alay etme şekline “trenid” denmekteydi. Bununla ilgili en önemli örnek, bir kişinin bir ağaca başka birisini küçük düşürücü muhtelif işaretler kazımasıdır. Bunlar bir anlamda günümüzün karikatürleridir. Bu cürüm o dönem için o kadar çok rahatsız ediciydi ki bunu yapan kişiler kanun dışı ilan edilebilirlerdi.⁸¹ Başkası hakkında gerçek olması mümkün olmayan iddialarda bulunmak da benzer şekilde muamele görürdü. Örneğin bir erkeğin kadın olduğu veya kurt adam olduğu iddiası gibi.⁸² Gotland’da insanlara hitap edilmesi yasaklanmış olan isimler bulunmaktadır. Misal, bir kişiye soyguncu, hırsız, katil veya köleler ile ilgili

⁷⁸ “Frostathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 274.-277.

⁷⁹ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 134.

⁸⁰ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 146.-149.

⁸¹ Du Chaillu, Viking Ages I, s. 590.

⁸² “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 123.

isimlerle hitap edilirse ve ismin muhatabı bu sıfatları taşııyorsa, hitap eden kişi üç ons fide ödemekle cezalandırılırdı.⁸³

Bunların dışında hakaret kabul edilen davranışlar da vardı. Bir kişinin başkasının atının kuyruğunu kesmesi veya atın sahibi sırtındayken atı korkutarak sahibini düşürmesi de suçtu.⁸⁴ Bir kişi başka birisine yaralama içermeksizin haksız bir şekilde vurursa, saldırıda bulunan kişinin Thing toplantısında ön dişi kırılırdı.⁸⁵ Bir kişi başkasının silahına zarar verirse bu bir çeşit hakaret olarak yorumlanır ve altı ons ceza öderdi. Ayrıca zarar gören silahı onarır veya mağdura yenisini verir.⁸⁶

Genel olarak İskandinav toplumunda zina, ağır bir suç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle de evli kadınların bu cürmü işlemesi yasalarda daha net bir şekilde ele alınmıştır.⁸⁷ Bunun temelinde konunun, zina yapan kadının eşi veya nişanlısının onuruna bir hakaret olarak kabul edilmesinin yattığını düşünmekteyiz. Bu husus, kanunlarda şu şekilde belirtilmektedir; “...Evli bir erkek evli bir kadın ile zinaya girerse ve suçüstü yakalanırsa zina yapan erkek kadının kocasına kırk mark tazminat ödemekle veya ölüm ile cezalandırılır. Bunlardan hangisinin olacağına kadının kocası karar verir.”⁸⁸ “Bir erkek başka bir erkeğin nişanlısı ile yatarsa ikinci erkek birincisinden tazminat talep edebilirdi. Bunun tutarı, o statüde bir kızın esir düşmesi durumunda kurtarılması için gerekli olan fide miktarıdır.”⁸⁹ “...Bir adam başkasının eşini öperse üç mark ceza ödemek zorunda kalırdı.”⁹⁰

Zina dışında bir diğer cinsel nitelikli suç ise tecavüzdür. Bu hususta Guta kanunlarında bazı maddeler yer almaktadır; “Bir adam, Gotlandlı bir kadına tecavüz ederse ve bu kadın bunu kanıtlarsa söz konusu adam kadına, on iki gümüş mark fide öderdi. Eğer tecavüze uğrayan Gotlandlı değilse beş mark, köle ise de altı ons öder.”⁹¹

⁸³ Guta Lag, 48; “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 143.

⁸⁴ Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 295.

⁸⁵ Williams, Social Scandinavia In The Viking Age, s. 313.

⁸⁶ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 123.

⁸⁷ Wolf, Kirsten. (2004). *Daily Life Of The Vikings*. London: Greenwood Press. s. 9.

⁸⁸ Guta Lag, s. 32.

⁸⁹ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 145.

⁹⁰ *Laws of Early Iceland-Gragas II*. (2006). (2nd ed.). Trans. Andrew Dennis, Peter Foote & Richard Perkins. Winnipeg: The University of Manitoba Press. s. 69.

⁹¹ Guta Lag, s. 33.

İskandinav toplumunda cinayete yakın derecede ağır olan bir diğer suç tipi ekonomik değeri olan suçlardır. Bunların başında hırsızlık gelmektedir. Hırsızlığın sabit olması durumunda verilecek ceza, Gulathing kanunlarında şu şekilde ifade edilir; “*Bir ertog⁹² veya daha değerli bir emtianın çalınması ve bu suçun sabit görülmesi durumunda verilecek olan ceza ya hırsızın kanun dışı ilan edilmesi veya öldürülmesidir. Eğer çaldığı şey bir ertogdan daha az bir değere sahipse bu kez dayak ile veya bir grup tarafından üzerine öldürmeyecek veya sakat bırakmayacak büyüklükte taş ve turf atılarak cezalandırılır.*”⁹³

İsveç’te Guta Lag kanunları, “küçük hırsızlık” sınırlarını biraz daha geniş tutmuştur; “İki ons veya daha az değerde bir emtianın çalınması durumunda bu küçük hırsızlığa girer ve hırsız bunun karşılığında altı ons ceza öderdi. Eğer üç ons ve bir mark arasında değere sahip bir şey çalarsa bu kez Thing’e çıkarılır ve tam fidye ile cezalandırılırdı. Aynı suçu tekrar işlerse bu kez idam edilirdi. Eğer ilk seferde bir gümüş marktan daha değerli bir şey çalarsa bu durumda direkt idam edilir.”⁹⁴ İbn Fadlan, Rusya seyahatini yazdığı “Seyahatname” adlı eserinde bunu destekler bir bilgi aktarmaktadır: “Bir hırsız ele geçirilirse onu kalın bir ağacın yanına getirirler, boynuna sağlam bir ip geçirip asarlar. İp kopuncaya kadar veya rüzgârlar, yağmurlar cesedi götürünceye kadar orada asılı kalır.”⁹⁵

Borcun ödenmemesi durumunda ise Gulathing kanunlarında borcunu ödemeyen kişiyle ilgili uygulanacak işlemler şu şekilde aktarılmaktadır: “*Bir kişi borcunu zamanında ödememişse alacaklı onu evine çağırır ve tanıkların huzurunda borcunu ister. Alacaklı bu talebini üç farklı zamanda tekrarlar. Şayet borçlu yine ödemesini yapmaz ise bu kez soygunculuk ve kanuna karşı gelme suçlamasıyla Thing’e çağırılır.*”⁹⁶...Burada, borçlunun en yakın erkek akrabasından başlanarak söz konusu borcun ödenmesi teklif edilir. Ancak onlardan hiçbiri bunu üstlenmezse bu kez borçlu borcunu ödeyene kadar alacaklının emrine verilir. Fakat borçlu bir kadın ise erkek akrabalarının rızası alınmadan bu yapılamazdı. ...Thing toplantısında veya kamuya açık bir ziyafette yani bolca tanışın bulunduğu bir toplantıda borçlu kendisi yerine

⁹² Bir ertog, on peni veya bir onsun üçte birine eşittir.

⁹³ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 164.

⁹⁴ Guta Lag, s. 48.

⁹⁵ İbn Fadlan. (2010). *İbn Fadlan Seyahatnamesi*. Çev. Ramazan Şeşen. (3. Baskı). İstanbul: Yeditepe Yayınevi. s. 40.

⁹⁶ “Gulathing Law”, The Earliest Norwegian Laws, s. 62.

çocuğunu en az üç mark karşılığında alacaklıya hizmet etmesi için teklif edebilirdi. Borçlu veya onun yerine alacaklıya verilen kişi söz konusu borcun tahsilatı bitene kadar alacaklının kölesi gibi olurdu. Bu hizmet sırasında borçlu kaçma teşebbüsünde bulunursa bu durumda alacaklının gerçek kölesi olurdu. Öte yandan alacaklı borcundan dolayı köle durumuna düşmüş kişiyi başkasına satamazdı. Böyle bir satış yapan kırk mark ceza öderdi. Alıcı da şayet köle diye aldığı kişinin gerçek bir köle olmadığını bilerek onu alırsa aynı şekilde o da kırk mark ceza öderdi. Alacaklı borçlunun hizmetini beğenmezse ya onu gönderir ve borcunu ödemesi için ona iki hafta süre verir veya onu alır Thing'e götürür ve orada tekrar erkek akrabalarına onun borcunu ödemelerini teklif ederdi. ...Şayet erkek akrabalar buna yine yanaşmazsa alacaklının bu kez borçluyu istediği bir yerinden sakat bırakma hakkı bulunmaktaydı.⁹⁷

SONUÇ

Genelde İskandinavların Kuzey Avrupa'da toplumsal ve siyasi haritayı bu kadar derinden değiştirmeyi nasıl başardığı sorusu hep akla gelmektedir. Belki de bunun cevabını uygulanan adalet sisteminde aramak gerekmektedir. Adalet sisteminin bu şekilde sistemli olarak işlemesi de bir nevi, örfi uygulamaların derlenerek genel bir yasa haline getirilmesi temeline dayanmaktadır. Çünkü burada asıl dikkat çeken nokta, örfi hukuktur. Bu şekilde toplumun ahlaki ve manevi durumu da göz önünde bulundurulmuş ve yeni kanunlarla resmileşmiştir. Sonuçta iyi mi ya da kötü mü olduğu hususları tartışılabilirse bile burada önemli olan husus, İskandinavlar tarafından bu bölgede gerçekten bir değişimin yaşatılmış olmasıdır.

KAYNAKÇA

Ari Thorgilsson. (2006). *Islendingabok*. Anthony Faulkes & Alison Finlay (Edt). Trans. Sian GRonlie. London: Short Run Press Limited.

Brink, Stefan. (2015). "Hukuk ve Toplum". *Viking Dünyası* (ss. 38-49). Stefan Brink & Neil Price. (Edt.). Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Alfa.

Byock, Jesse L. (1993). "Holmganga". *Medieval Scandinavia* (pp. 289-290). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing.

Du Chaillu, Paul B. (1890). *Viking Ages I-II*. New York: Charles Scribner's Sons.

⁹⁷ "Gulathing Law", The Earliest Norwegian Laws, s. 86.-88.

Ergün, Necmi. (1996). “Önsöz”. *Yanık Njall’in Sagası*. Çev. Necmi Ergün. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Fenger, Ole. (1993). “Laws-Denmark”. *Medieval Scandinavia* (pp. 383-384). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing.

“Frostathing Law”. (2008). *The Earliest Norwegian Laws*. Trans. Laurence M. Larson. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd.

“Gulathing Law”. (2008). *The Earliest Norwegian Laws*. Trans. Laurence M. Larson. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd.

Guta Lag. (2009). Christine Peel. London: Viking Society For Northern Research.

Holman, Katherine (2009). *The A to Z of The Vikings*. Toronto: The Scarecrow Press Inc.

İbn Fadlan. (2010). *İbn Fadlan Seyahatnamesi*. Çev. Ramazan Şeşen. (3. Baskı). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Krag, Claus. (2008). “The Early Unification of Norway”. *The Cambridge History of Scandinavia I*. (pp. 184-201). Knut Helle (Edt). New York: Cambridge University Press.

Larson, Laurence M. (2008). “Introduction”. *The Earliest Norwegian Laws*. New Jersey: The Lawbook Exchange Ltd.

Larsson, Patrick. (2005). “Runes”. *A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture* (pp. 403-426). Rory McTurk. (Edt). Oxford: Blackwell Publishing.

Laws of Early Iceland-Gragas II. (2006). (2nd ed.). Trans. Andrew Dennis, Peter Foote & Richard Perkins. Winnipeg: The University of Manitoba Press.

Peel, Christine. (2009). “Introduction”. *Guta Lag*. Christine Peel (Edt). London: Viking Society For Northern Research.

Phillipotts, Bertha Surtees. (1913). *Kindred And Clan*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pilati, Renata. (2014). “İskandinav Ülkeleri”. *Ortaçağ - Katedraller, Şövalyeler, Şehirler* (ss. 96-103). Umberto Eco (Edt). Çev. Leyla Tonguç Basmacı. İstanbul: Alfa.

Sandvik, Gudmund and Sigurdsson, Jon Vidar. (2005). “Laws”. *A Companion to Old Norse-Icelandic Literature and Culture* (pp. 223-244). Rory McTurk. (Edt). Oxford: Blackwell Publishing.

Snorre Sturlason. (1907). *Heimskringla*. Trans. Samuel Laing. Vol II. London: Norcena Society.

The Story Of Gisli The Outlaw. (1866). Trans. George Webbe Dasent. Edinburgh: Edmonston and Douglas.

“Thorstein Vikingsson”. (1877). *Viking Tales Of The North*. Resmus B. Anderson. Chicago: S. C. Griggs and Company.

Tomasson, Sverrir. (1993). “Laws-Sweden”. *Medieval Scandinavia* (pp. 387-388). Phillip Pulsiano (Edt). London: Garland Publishing.

Viga Glum's Saga. (1866). Trans. Edmund Head. London: Williams and Norgate.

Viking Destanı Egill'in Sagası. (2015). Çev. Emre Aygün. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Williams, Mary Wilhelmine. (1920). *Social Scandinavia In The Viking Age*. New York: The Macmillan Company.

Wolf, Kirsten. (2004). *Daily Life Of The Vikings*. London: Greenwood Press.